

**«Мені б хотілося,
щоб Україна була державою,
яка будує нові правила життя
з іншими країнами в умовах
глобальних викликів» (І. Марков)**

УДК 001-044.247:504.062(477:292.452)

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2023.02.314>

**ІНТЕГРАЦІЯ ПРИРОДОЗНАВЧИХ
ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ
ГАЛУЗЕЙ НАУКИ НА ПРИКЛАДІ
ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Ігор БОЙКО

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3828-1835>

кандидат історичних наук, докторант,

Інститут народознавства НАН України,

проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,

e-mail: ihor.o.bojko@gmail.com

Актуальність статті обумовлена тим, що досліджувати традиційне природокористування фактично неможливо за допомогою методів вузькоспеціалізованих дисциплін. Інтеграція дає змогу розв'язувати велику кількість наукових питань, більшість «таємниць» соціо-гуманітарної сфери пояснюється законами та правилами, відкритими у природознавчих й базових науках. Картографовані результати досліджень соціально-культурної антропології при дослідженні природокористування можуть використовуватись як аргумент для тієї чи іншої концепції, схеми вчених геологів, геоморфологів, фізичних географів, геоботаніків.

Мета дослідження — з'ясувати рівень та можливості інтеграції природознавчих та соціально-гуманітарних галузей при вивченні традиційного природокористування гірських територій.

Предметом статті є шляхи інтеграції природознавчих та соціально-гуманітарних галузей науки, а *об'єктом* — дослідження природознавчих та соціально-гуманітарних наук традиційного природокористування гірських територій.

Наукова інтеграція відбувається трьома шляхами: а) проникання методів й термінології дослідження з одних дисциплін до інших; б) вироблення спільного підходу та методології у вивченні й опрацюванні матеріалу; в) створення міждисциплінарних наук. Автор ділиться своїм науковим досвідом у втіленні всіх трьох шляхів інтеграції.

Ключові слова: наукова інтеграція, природокористування, ландшафти, Карпати, Правило Алена, адаптивна еволюція.

Ihor BOYKO

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3828-1835>

Candidate of Historical Sciences, Doctoral Student,

Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine,

Prospect Svoboda, 15, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: ihor.o.bojko@gmail.com

**INTEGRATION OF NATURAL SCIENCES
AND SOCIAL AND HUMANITARIAN FIELDS
OF SCIENCE ON THE EXAMPLE
OF TRADITIONAL NATURE MANAGEMENT
RESEARCH OF MOUNTAINOUS AREAS**

The relevance of the article is due to the fact that it is actually impossible to investigate traditional nature management using the methods of the narrowly specialized disciplines. Integration allows solving a large number of scientific questions, most of the «mysteries» of the socio-humanitarian sphere are explained by the laws and rules discovered in the natural and basic sciences. The mapped results of socio-cultural anthropology studies in the study of nature use can serve as an argument for one or another concept, scheme of geologists, geomorphologists, physical geographers, geobotanists, etc.

Interdisciplinary projects with the participation of scientists from various scientific fields are very fruitful, however, even there representatives of the social and humanitarian sphere should first integrate their research to improve the constructive work of the projects.

The completion of the integration approach in exploration of nature management of mountainous areas is the study of cultural and natural landscapes. One of the most important are pastoral landscapes (*polonyna* and *glades*), which arose or radically changed and expanded during the colonization of the territory and its subsequent use. The disappearance of these niches will fundamentally change the external appearance of the Carpathians, their attractiveness, natural and humanitarian potential, biodiversity; and therefore, the study of cultural-natural landscapes, the assessment of their «health», the proposal for «treatment» or restoration are of paramount importance both at the regional and the world level.

Scientific integration occurs in three ways: a) penetration of research methods and terminology from one discipline to others; b) development of a common approach and methodology in studying and processing material; c) creation of interdisciplinary sciences. The author shares his scientific experience in implementing all three ways of integration.

The *subject* of the article are the methods of integration of natural science and socio-humanitarian branches of science, and the *object* is the research of the natural science and socio-humanitarian branches of science of the traditional nature use of mountain areas.

The purpose of the article: to find out the level and possibilities of integration of natural science and socio-humanitarian fields in the study of traditional nature management of mountain areas on the example of own research.

Keywords: scientific integration, nature management, landscapes, Carpathians, Alen's rule, adaptive evolution.

Вступ. Протягом всієї історії науки закономірно відбуваються як відцентровий (диференціація), так й доцентровий (інтеграція) процеси. Перший дає змогу заглибитися у проблему, виробити специфічну методичну основу, яка ефективно розв'язує поточні питання, другий полегшує оброблення, пошук та аналіз інформації, звільняє розвідку від надлишку методів, моделей, термінології, концепцій [1]. Інтеграція може відбуватися трьома шляхами: а) проникання методів й термінології дослідження з одних дисциплін до інших; б) вироблення спільного підходу та методології у вивченні й опрацюванні матеріалу; в) створення міждисциплінарних наук. Алгебраїзація й більш новітня — кібернетизація, які тривалий час перебувають у тренді наукових досліджень, не в стані відповісти на всі питання, які виникли через диференціацію науки. Проблеми, на думку автора, можливо вирішити лише застосовуючи повною мірою ієрархічний принцип О. Конта, де закономірності, методи й термінологія сходинок нижчого рангу не лише можуть, але й повинні лягати в основу наукової дисципліни, яка розташована на вищій сходинці, а дані наук вищого ступеню використовуватись як додатковий матеріал у дослідженнях наук нижчого порядку. Однак цьому перешкоджають наступні речі: а) остаточно й не відбулася реанімація антропогеографії, яка фактично втілювала в собі цей принцип й безпосередньо займалася природокористуванням¹; б) не подолане релігійно-метафізичне упередження, яке стверджує, що все пов'язане із людиною, слід розглядати в окремій площині, обережно застосовуючи знання інших наукових галузей; в) поширення зверхнього ставлення представників базових та природознавчих наук до соціально-гуманітарної сфери². Вади методологічного порядку, а також з'явлення нових проблем взаємостосунків людини й природи

¹ Фактично представляла собою нерозділену науку, яку можна подати у вигляді дитячої пірамідки, де нижній шар — геологія та геоморфологія, середній — фізична географія та біогеографія, верхній шар — соціальна географія та етнографія; антропогеографія була заборонена та стала непопулярною зі середини ХХ ст. з політичних причин.

² На думку автора, частково обґрунтоване через політизацію багатьох тем, а також об'єктивно більший суб'єктивізм у дослідженнях через великий процент припущень, різночитань, слабкої доказовості, що викликано як предметом дослідження, так і слабкою методологічною складовою.

актуалізують проблему наукової інтеграції при вивченні традиційного природокористування. У цьому контексті надзвичайно важливим є обмін індивідуальними дослідницькими досвідами.

Предметом статті є шляхи інтеграції природознавчих та соціально-гуманітарних галузей науки, а *об'єктом* — дослідження природознавчих та соціально-гуманітарних наук традиційного природокористування гірських територій.

Мета: з'ясувати рівень та можливості інтеграції природознавчих та соціально-гуманітарних галузей при вивченні традиційного природокористування гірських територій на прикладі власних досліджень.

Історіографія досліджень. Природокористування гірських регіонів є предметом дослідження представників багатьох наук. Зокрема, у кандидатській дисертації географ С. Трохимчук на підставі даних топоніміки³, етнографії, вивчаючи архівні джерела, проаналізував історичну динаміку сільськогосподарських угідь, лісу, лук, а також видовий склад лісових порід. Дослідник зазначив, що наприкінці ХVІІІ ст. у Стрийсько-Сянській верховині переважали мішані ліси та масиви широколистяних порід за участю багатьох видів (дубу, грабу, буку, ясеню, явору) [2]. Дослідник клімату Б. Муха у монографії «Топоклімати Чорногори» зазначив, що садиби з городами й полями у Ворохтянській улоговині розташовувалися по всіх схилах, де, на відміну від днища, нема великих температурних амплітуд. За словами вченого, сільські місцеві люди — «стихийні ландшафтознавці у своєму регіоні». Вони прагматично і дуже правильно оцінюють природну ситуацію.... У зв'язку з цим можна вважати місця розташування поселень і їх розміри своєрідними індикаторами комфортності топокліматичних умов...» [3, с. 58]. Ландшафтознавець М. Собала у статті «Гірські та лісові луки Карпат», на підставі аналізу історичних карт, охарактеризував три поляни у різних масивах Західних Бескидів; зауважив, що від 1848 року розмір полян неухильно зменшувався, а поляна Яскова майже цілковито заросла лісом. Крім того при обмеженому господарському використанню відбувається заростання полян *Nardus stricta*, *Vaccinium myrtillus* та *Rubetum idaei* [4]. У статті «Скотарські ландшафти у Польщі та Європі...»

³ У тому числі й під час власних польових досліджень.

дослідник дійшов висновку, що пастуші ландшафти мають реліктовий характер, тому неможливо їх збереження у первісній формі без функціонування екстенсивної пасовищної господарки [5]. Етнографка Б. Копчинська-Яворська у габілітаційній праці «Господарсько-соціальні стосунки у традиційній культурі північних Карпат» зауважила, що у питаннях географічної регіоналізації належну роль повинні відігравати не лише геоморфологічні дослідження, але також геоботанічні та етнографічні. При цьому етнографічні карти здебільшого тяжіють до ботанічних, а отже дослідниця запропонувала східну та південну частину Горців (хр. Любань) розглядати разом із Підгалянською улоговиною, Спішем та Оравою, на противагу хребту Турбач (північно-західні Горці) й Татрам. Дослідниця також зауважила, що культуру горян слід вивчати у симбіотичних стосунках із культурою підгорян, а не окремо, адже система життєзабезпечення гірських територій не є самодостатньою [6, с. 12—13].

Основна частина. Інтеграційні наукові процеси у дослідженні традиційного природокористування є актуальними, і природознавці і етнографи активно застосовують не лише інформацію, але й методологічні засади з інших наукових галузей. Кожен з науковців має свій емпіричний й дослідницький досвід, а отже також специфічний фокус бачення наукової інтеграції. Наведу приклад кількох власних спроб інтеграції у дослідженнях традиційного природокористування населення Карпат.

У статті «Географічний та культурно-екологічний аналіз традиційного полонинського салашництва у Низьких Татрах» за допомогою тектонічної та геоморфологічної карт проаналізовано особливості низькотатранського салашництва та конструктивні риси ватазьких колиб регіону. Автор з'ясував, що: Геологічні й відповідно геоморфологічні умови стали підґрунтям для формування чотирьох варіантів систем розселення та природокористування, які визначили головні локальні особливості салашництва. Кристалічні породи, перевага крутосхилого середньогірного та частково високогірного рельєфу обумовили спільні риси салашництва всього регіону за виключенням Кракльовської тектонічної зони, складеної метаморфізованими породами. До таких рис автор відніс: а) міграція салашів протягом сезону у різні природні та еколого-господарські ніші (пере-

важно у меридіональному напрямку); б) тяжіння до лісових масивів, натомість випас здебільшого на полонинах; в) використання в якості ватазьких й вівчарських колиб також: зрубних сінників, колибок на сінокосах та полянах; г) не застосування каменю при спорудженні стін (на відміну від Високих Татрів, де гірські луки піднімаються значно вище за верхню границю лісу); г) вирівнювання поверхні під підвалинами за рахунок кам'яної підмурівки й кам'яних штучних терас. У Кракльовській зоні салаш перебував переважно на одному місці весь сезон на висотах до 1400 м н. р. м. на лісових галявинах та вторинних полонинах; колиби на таких салашах робили двокамерними й масивними [7].

Ландшафтно-типологічний принцип був використаний у статті «Адаптивні стратегії традиційного сезонного будівництва на полянах та пасовиськах у північних Карпатах» [8]. Аналіз показав, що найпоширенішими стратегіями у Карпатах в цілому були: «Високих крутосхилових верховин з вузькими річковими долинами та високих бескидів з долинним та схилово-долинним типом сільської місцевості», «Міжгірних депресій та високих міжгірних улоговин на границі із крутосхилим середньогір'ям й високогір'ям» та «Лазова». Також було розкрито закономірності культурної адаптації, властиві різним типам рельєфу (Бескидам, верховинам, Альпійському). Зокрема, Бескидам притаманно: вирівнювання ділянки під будівлею камінням делювіального та елювіального походження, а також комбінації положення підвалин; часте використання живих дерев для опори стін, а також як заслону від вітру й опадів; застосування, окрім зрубною, ще й зрубномурованої, інколи й мурованої (*на сухо*) технік; розміщення притул та основних камер на різних гіпсометричних рівнях; інколи ламаних дах при зімкнутій забудові тощо. Альпійському рельєфу властиво: високі дахи, водночас рідкісне застосування горіщ для складання сіна; ущільнення простору між вінцями зі середини будівлі дошками, які забирали під час дії потужної фєнових й долинних вітрів, а також для періодичного вентилявання приміщення; наявність аналогічних дощок нижче підвалин для перешкодження гравітаційному рухові округлого каміння підмурівки (гляціального походження); обмежене застосування каменю для вирівнювання поверхні (не зважаючи на наявність на поверхні його великої

кількості); залежність у розташуванні вікон й дверей, а також самих будівель від тіньового ефекту гірських схилів та інспірації.

Екологічний фокус у дослідженнях традиційної культури спонукає до застосування термінів, законів й правил, відомих у природознавчих науках: у загальній екології, спеціальних й комплексних екологічних дисциплінах, а також у популяційній ботаніці й біогеографії. Зокрема, правила Алена [9]⁴ й Бергмана [10]⁵ сприяли розумінню причин відмінностей пропорцій та розмірів ватазьких колиб, розташованих у різних висотних та еколого-господарських ярусах. Зокрема у статті «Еколого-антропологічний аналіз конструктивних особливостей колиб на польових молочних фермах-салашах...», з'ясувалася причина того, чому польові колиби, на відміну від аналогічних полонинських, мають відносно високі стіни, часто високий дах при малому поперечному розмірі; не рідко ватра виноситься за межі будови [11]. Аналіз мутуалістичних стосунків між різними видами господарки (салашництва, толокаринного двопілля, лучного господарства) у цій статті, а також у роботах: «Гене́за, типологія та поширення зрубних сінників...» [12] та «Традиційне будівництво на лучних салашах...» [13] дає змогу розкрити особливості функціонування польового салашництва й луківництва, походження й класифікацію зрубних сінників. Зокрема з'ясовано, що сінники виникли на основі різних будівель: ватазьких колиб, засіків, оборогів та шоп для зберігання соломи й снопів.

На етнографічному матеріалі з Карпатського регіону автором простежено закон полілінійності адаптивної еволюції, який розкриває основну причину різноманітності традиційної культури. Зокрема цей закон ілюструють: А) Наявність трьох альтернативних шляхів (ліній) адаптації польового салашного будівництва до мобільності ферм: а) велика односхила колиба на сохах яка, залежно від відстані

до садиби ватага, виконує або роль лише вівчарської або також й ватазької колиби; б) розбірна, однокамерна колиба в якій в середні відсутні вогнище; в) однокамерна зрубна колиба на полозах [11]. Б) Застосування різних морфологічних варіантів кіс та операцій із ними пов'язаних в аналогічних геоморфологічних умовах (напр. у горганських ландшафтах: а) дворучної коси з максимально коротким кіссям з косінням догори та поперек схилу й б) одноручної коси з максимально довгим кіссям й косінням вниз чи тангенційно) [14]. В) Різні пристосування проти поїдання стогу трав'яними тваринами: а) піднімання споруди над землею за допомогою горизонтальної платформи на стовпах; б) притискання до стогу численних підставок для просушування сіна чи жердин; в) обгороджування стогу. Г) Адаптація стогу до вологого ґрунту: а) застосуванням зубатої стоговини, або приставлянням до стоговини: б) вертикально сучковатих стовбурів (*остриви*); в) навскісно невеликих палиць; г) навскісно великих островів [15].

Аналіз етнографічного матеріалу з Карпатського регіону дає змогу автору та його колегам простежити всі три шляхи адаптивної еволюції (ароморфоз, ідіоадаптація, дегенерація). Ідіоадаптацією слід вважати зміни у народній культурі, що не ведуть ані до її спрощення, ані до підвищення її технологічного рівня. Ідіоадаптація переважає у традиційній культурі й є головною причиною культурного різноманіття. Водночас простежується чимало ароморфних та катаморфних (дегенеративних) явищ. Зокрема, у статті «Шопи-стаєнки на індивідуальних пасовиськах...» [16] з'ясовано, що такими дегенеративними явищами адаптивної еволюції шоп є: а) перехід зі зрубно-каркасної моделі до зрубно-каркасної моделі; б) перетворення однокамерної шопи на двокамерну *стаєнку* + *сінник*, часто з горищним приміщенням. У статті «Полянська господарка як продукт і чинник формування ландшафту...» [17] встановлено, що літнаркові полянські двори на Бойківщині є прикладом дегенеративних еволюційних явищ. Виникали *літнарки* під

⁴ У тварин ті частини тіла, що виступають, у холодному кліматі є коротшими, аніж в аналогічних видів у теплом. Завдяки цьому тварини, що мешкають у холодних природних умовах, набувають меншої питомої поверхні тіла і, як наслідок, менше втрачають тепла.

⁵ У тварин одного виду або групи близьких видів розміри тіла більші у холодних частинах ареалу та менші — у теплих (розмір тіла збільшується з географічною широтою).

час функціонального занепаду полянської господарки; будівництво на полянах-літнарках відрізняється від великих полянських садиб цілорічного використання, які історично передували літнаркам, простою, малою кількістю будівель та невеликим їх розміром [18]. У курсі лекцій «Традиційне будівництво на Бойківщині: культурно-екологічний аспект» автор робить висновки, що еволюція однокамерних низькозрубних колиб у Карпатах, відбувалася як шляхом дегенерації, так й ароморфозу. Дегенерація проявилася у конструктивному спрощенні зрубного двокамерного варіанту, який був ще відомий наприкінці ХІХ ст. у верхів'ях Дністра, Стрия, Сяну. При ароморфозі спочатку з'явилися нижні вікні на однодашковому заслоні; відтак такі вдосконалені заслони ставили один напроти одного й вреспті-решт об'єднувалися нижніми вікнами (Скибові Органи). Катаморфні явища простежуються також на оборогах: втрата рухливого даху, зменшення кількості його схилів від чотирьох до одного; ароморфозом слід вважати з'явлення під оборогом окремого господарського (стаєнка, комора, майстерня) чи подекуди — житлового приміщення [19].

Велике значення для аналізу традиційної культури, як показали результати досліджень автора, має застосування таких біологічних понять як: спадковість, мінливість, мутації, норма реакції, рудименти, крос-культурна адаптація. Спадковістю можна вважати традицію як таку, тобто ті явища культури, яка успадковуються, передаються з покоління в покоління. Модифікаційна мінливість проявляється у тих чи інших традиційних культурних елементах у різні пори року, у різних еколого-господарських нішах, у різних вікових й соціально-економічних верствах населення. Норма реакції передбачає межі модифікаційної мінливості й розкривається варіативністю розмірів, форм, матеріалу, колористики тощо. Зокрема у статті «Бойківський традиційний плуг...» [20] визначені норми реакції: довжини гряділя, висоти гряділя від землі у задній частині, довжини й ширини полозу, висоти стійки, довжини й ширини відвалу, довжини лемешу плугів різних гірських й рівнинних регіонів. У згаданому курсі лекцій «Традиційне будівництво на Бойківщині...» на підставі власного польового матеріалу, визначено: норми реакції, її мода та периферійні варіанти, а також їх динаміка різних форм вікнів зрубу й різних ущільнювачів у цілій Карпатській гір-

ській області. Зауважено, що промазка та пробілка міжвінцевого простору входила до норми реакції всіх Українських Карпат, втім модою була лише в ареалі буково-дубових лісів у Низькогірно-стрімчаковій області (басейн Тиси), де на зруб частіше брали букові пластини, а також у ареалах ялицево-букових й ялицево-буково-смерекових лісів⁶, де основним матеріалом були ялицеві пластини та пів колоди [19].

Вельми цікавим для розуміння культури, значення того чи іншого її елемента є крос-культурна адаптація. Зокрема у вказаній вище статті «Поширення та конструктивні особливості стогу у Карпатах...» аналіз стогу з платформою на палях⁷ показав що: а) палі на мокрих луках зберігають сіно від вологи; б) на рівних, сухих площадках — захищають від поїдання дикими травоядними тваринами; в) на схилах вирівнюють платформу; г) на філіальних дворах місце під платформою на палях використовується як стаєнка. Таким чином цей варіант стогу, виникнувши з архаїчного стогу на деревах, первісно виконував лише протипотравну функцію, згодом, завдяки крос-адаптації, дав змогу розширити ареал лук й відповідно ареал проживання населення, не змінюючи стратегію природокористування, а також створити нову — біфункціональну споруду [15].

У ряді робіт автор виділяє культурні риси географічних регіонів різних таксономічних рівнів, що в свою чергу корисно не лише для антропологічних, але також для природничих наук, які займаються регіоналізацією⁸. Автор виступає як третейський суддя у наукових диспутах відносно виділення того чи іншого природно-територіального комплексу чи геоморфологічної одиниці. Зокрема у статті «Антропогеографічні дослідження Українських Карпат...» [21], аналізуючи: а) роль та особливості тої чи іншої форми землеробства; б) домінуюче тягло; в) способи обробітку ґрунту; г) розміщення сінокосів та полян доводиться правота позиції геоморфолога Р. Сливки щодо необхідності виділення у межах Вододільно-верховинської області окремого геоморфологічного району — Вододільно-верховинського хребта [22]. У статті «Просторово-господарська специфіка ландшафтів Бойківщини...», на основі аналізу структу-

⁶ Насамперед у верхів'ях Сяну й Дністра.

⁷ До сьогодення поширений на північному схилі Південних Карпат.

⁸ Насамперед для геоботаніків, геологів, фізичних географів.

ри угідь архівних джерел, обґрунтовано необхідність виділення Либохорівського та Яблунівського природних підрайонів у межах Турківської верховини, а також звернуто увагу на неоднорідність Чорноріпеського підрайону у долинах Рожанки та Мізунки [23]. У статті «Вплив ресурсної бази та обраної системи розселення й природокористування на особливості полонинського будівництва...» підтверджено необхідність виділення Стізького природного підрайону в межах Свидівецько-Чорногірського масиву [24] та уточнена границя між цим масивом й Гуцульськими Альпами [25].

Другий шлях інтеграції (вироблення спільного підходу та методології у вивченні й опрацюванні матеріалу) найкраще проявляється у комплексних студіях. Однією з таких, до якого залучений автор статті, — міжнародний проект «Managing biodiversity rich hay meadows in the Carpathians». Мета — дослідження біорізноманіття штучних лук, вплив на них традиційної сінокісної та пасовищної господарки, трансформації природокористування та їх ботанічні наслідки, оцінка якості лук, а також рекомендації щодо реставрації лучних біоценозів. У проекті залучені ботаніки та антропологи зі Словаччини, Чехії, Угорщини, Румунії, України, Австрії, Сербії. Застосовуються три основних методи: 1) вербально-комунікативний⁹; 2) визначення видового складу рослин на луках¹⁰; 3) фото- й відео-фіксація угідь, будівель й споруд на сінокосах, пасовиськах, полянах й полонинах, а також трудових операцій (заготівля, транспортування, громадження сіна, меліоративні роботи, угноєння та випас). Такий спосіб дає змогу співпрацювати над однією проблемою різних вчених, переважно залишаючись у рамках своїх специфічних дисциплін, а також заощаджувати час, розділяючи праці між спеціалістами. Водночас, як свідчить досвід, володіння знаннями природознавчих наук, уживання природознавчого апарату у антропологічних студіях — з одного боку, історико-етнографічні лекції для колег-природознавців — з іншого, значно полегшує взаєморозуміння у колективі вчених, яке важливо під час обміну, опрацювання інформації та концептуального завершення. І. Бойко виступає як науковий консуль-

⁹ Виконується здебільшого антропологами у вигляді опитування й інтерв'ю.

¹⁰ Виконується ботаніками на обраних й загороджених майданчиках.

тант, учасник експедицій, а також співавтор колективної наукової статті «Сінокісні луки, на яких застосовується випас: історія, сучасність та екологічний контекст»¹¹.

Третій шлях інтеграції між природознавчими та соціально-гуманітарними галузями полягає у створенні й розвитку міждисциплінарних наук. Однією з таких синтетичних наук є культурне ландшафтознавство. Автор, на основі аналізу тектонічних, геоморфологічних, гідрографічних, геоботанічних карт й відомостей, даних антропогеографії¹² та етнографії, дослідив особливості культурно-природних ландшафтів Бойківщини, Лемківщини та Гуцульщини, виділив їх спільні та відмінні риси. Зазначив, що: 1) всі три етнографічні регіони є частиною Карпатської гірської культурної області; 2) в їх основі лежать однойменні тектонічні мегаблоки; 3) особливості традиційної культури лемків, бойків та гуцулів є результатом й водночас творчим началом ландшафту, а самі етнографічні групи представляють насамперед просторову, а не біолого-популяційну категорію, що спростовує радянську Теорію етносу, яка досі панує в Україні [26].

У співавторстві із польським географом Я. Ляхом автор вже понад десять років досліджує мало вивчену категорію скотарських ландшафтів — *поляни*¹³. Зокрема у статті «Полянська господарка як продукт і чинник формування ландшафту...» дослідники проаналізували три різних анклавні поширення полян на Бойківщині (Опоро-Орявський, Теремлянський, Ріко-Теремлянський), визначили спільні та відмінні риси, чинники які вплинули на особливості цих полянських ландшафтів, простежили хронологічну динаміку, зробили висновки, що: А) Природні умови у значній мірі визначають моделі природокористування, тип розселення, структуру угідь, наявність різних

¹¹ Monika Janišová, Igor Bojko, Anamaria Iuga, Alina Ivascu, Cosmin Ivascu, Martin Magnes Grazing hay meadows: history, present and ecological context (стаття прийнята до друку у Special issue on grazing effects in AVS).

¹² Насамперед: % та розміщення різних с/г угідь та лісу, щільність населення, особливості розташування селитьби.

¹³ Термін запропонований І. Бойком у вказаній статті. Поляни — специфічний тип культурно-природних гірських ландшафтів, сформований на базі штучних лук у лісовому висотному поясі, при застосуванні там сінокісно-пасовищної або сінокісно-пасовищно-орної (копаної) господарки.

еколого-господарських ніш. Всі вони, а також салашництво, впливають на особливості полянської господарки, котра є ландшафтотворчим началом; Б) Саме полянська господарка, спираючись на місцеві природні ресурси, через структуру с/г угідь, меліоративні та лісозахисні заходи, садження культурних й диких дерев, будівництво створює неповторний організм — полянський культурно-природний ландшафт; В) Спрощення чи нівеляція полянської господарки неодмінно призводить до порушення гомеостазу у ландшафті, відбувається заростання полян непродуктивним травостоєм й лісова сукцесія, змінюється гідрологічний режим ґрунтів, збіднюється культурний компонент. Остаточне залишення людиною полян призводить до їх повного заростання лісом, а отже до зникнення їх як окремих культурно-природних ландшафтів, що не лише збіднює Карпатський краєвид, але також негативно впливає на людське суспільство [17].

У статті «Полянське будівництво як критерій у дослідженнях типології і генези скотарських ландшафтів» 1) порівняно традиційне будівництво на полянах Малої Бескиди¹⁴ та сіл долини Рожанки¹⁵; 2) розроблено узагальнені картосхеми полян, де зазначені: забудова, дерева, ділянки сінокосів, пасовиськ, ораниць, комунікації, джерела води; 3) розроблена типологія пастуших ландшафтів, зокрема розділено всі пастуші ландшафти на салашничі та полянські, салашничі — на високогірні й середньогірні, полянські — на пастушо-лучні й пастушо-лучно-орні; 4) зроблено висновок, що карпатські полянські ландшафти — продукт взаємодії волоської культури, природи та місцевих культурних традицій, а отже всі вони мають як спільні (загальнокарпатські), так й локальні риси [17].

У статті «Захист ідентичності вівчарських ландшафтів...» визначені основні критерії ландшафтів, які виникли на основі волоської господарки; розроблена їх типологія, простежена еволюція; з'ясовані відмінності між різними типами ландшафтів, накреслено їх схематичні плани, представлена карта поширення різних типів вівчарських ландшафтів Флішових Карпат. У статті також проаналізовано структура

та функція ландшафтних комплексів з метою сприяння збереження й підтримки. Зазначено, що втрата вівчарських ландшафтів неодмінно призводить до кардинальних змін цілого карпатського краєвиду, втрати візуальної цінності, що впливатиме негативно на статус Карпат як пріоритетного ландшафту [28].

Висновки. Науковий досвід автора свідчить, що дослідження природокористування гірських територій за визначенням не може бути якісно проведено за допомогою методології лише однієї вузькоспеціалізованої дисципліни. Інтеграція природознавчих та соціально-гуманітарних наук відбувається швидкими темпами, активність спостерігається особливо з боку природознавців (ботаніків, екологів, географів), водночас саме соціально-гуманітарна сфера, в першу чергу, потребує переосмислення методологічного й понятійного апарату. Інтеграція дозволяє: соціально-гуманітарним студіям перерости від філософування та емпіризації до справжнього наукового рівня; розв'язати багато наукових питань; відповіді часто лежать на поверхні, більшість «таємниць» соціо-гуманітарної сфери пояснюється законами та правилами, відкритими у природознавчих дисциплінах.

Уживання напрацьованих цих наук дає змогу антропологові без зайвих сентиментів, з вправністю анатома чи фізіолога «препарувати» культуру, систематизувати її частини, реконструювати процес виникнення тих чи інших культурних явищ, визначити їхні функції, адаптаційний потенціал, прогнозувати, робити корекцію. Картографовані та схематизовані результати досліджень соціально-культурної антропології можуть використовуватись як аргумент для тієї чи іншої концепції, схеми у природознавчих науках (геологія, геоморфологія, фізична географія, геоботаніка тощо).

Вельми плідними є міждисциплінарні проекти за участю вчених з різних наукових галузей та рівнів (за ієрархією О. Конта), втім, й там представникам соціогуманітарної сфери варто попередньо інтегрувати свої дослідження для покращення конструктивної роботи з метою отримання спільного результату.

Завершенням інтеграційного підходу у розвідках природокористування гірських територій є дослідження культурно-природних ландшафтів, з яких власне складаються гірські регіони. Одними з найважливіших ландшафтів Карпат є скотарські ланд-

¹⁴ Гірський масив у Магурських Бескидах (Польська Гураьщина).

¹⁵ Пограниччя Стрийсько-Сянської верховини та Сколівських Бескидів (Бойківщина).

шафти (полонини та поляни), які виникли або змінилися й розширили свою площу під час колонізації території й подальшого їх використання. Зникнення цих ландшафтів докорінно трансформує зовнішній вигляд Карпат, зменшує їх привабливість, природний та гуманітарний потенціал; а, отже, дослідження культурно-природних ландшафтів, оцінка їх «здоров'я», пропозиції щодо «лікування» або відновлення мають надзвичайне значення як на регіональному, так і на світовому рівні.

1. Плани-конспекти лекцій з курсу «методологія наукових досліджень та організація науки» (укл. проф. О.С. Цокур). Тема 1: поняття, зміст і функції науки. URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/rgf/ped/011-mag-conspect-ped.pdf> (дата звернення 11.10.2022).
2. Трохимчук С.В. *Зміна ландшафтів Стрийсько-Санської верховини в Українських Карпатах за історичний час. Дисертація на соискание научной степени кандидата географических наук*. Львів, 1968.
3. Муха Б. *Топоклімати Чорногори: монографія*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 167 с.
4. Sobala M. Mountain meadows and glades of the Carpathians — type or element of landscape? The problem of delimitation and typology of pasture landscapes. *Sustainability*. 2020. Vol. 12 (9). 3707. DOI: 10.3390/su12093707. URL: <https://www.mdpi.com/search?authors=sobala&journal=sustainability&volume=12&issue=9> (дата звернення 14.05.2022).
5. Sobala M. Krajobrazy pasterskie w Polsce i Europie — wybrane typy, przykłady i formy ich ochrony. *Prace Komisji krajobrazu kulturowego*. 2014. № 25. S. 81—98. YADDA: [bwmeta1.element.baztech-119defa1-32cc-4-f0f-9835-9755bcc84e1](https://ojs.iam.uz.zgora.pl/handle/item/119).
6. Корczyńska-Jaworska B. *Stosunki gospodarczo-społeczne w tradycyjnej kulturze Karpat północnych*. Łódź, 1967. 262 s.
7. Бойко І. Географічний та культурно-екологічний аналіз традиційного полонинського салашництва у Низьких Татрах. *Суспільна географія і картографія: наукова спадщина та сучасні українознавчі студії: матеріали Всеукраїнського наукового онлайн-семінару з участю закордонних учених, присвяченого 120-літтю від народження професора Володимира Кубійовича (1900—1985) (Україна, м. Львів, 17 грудня 2020 р.)*. Львів: Простір-М, 2021. С. 284—290. ISBN 978-617-10-0486-3.
8. Бойко І., Лях Я. Адаптивні стратегії традиційного сезонного будівництва на полях та пасовиськах у північних Карпатах (кінець XIX — перша половина XX століття). *Матеріали до української етнології*. 2016. Вип. 15. С. 47—56. DOI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdue_2016_15_8
9. *Правило Аллена* URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BE_%D0%90%D0%BB%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0 (дата звернення 15.11.2022).
10. *Правило Бергмана*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BE_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0 (дата звернення 15.11.2022).
11. Бойко І. Еколого-антропологічний аналіз конструктивних особливостей колиб на польових молочних фермах-салахах у Західних та українській частині Східних Карпат. *Суспільна географія і картографія: наукова спадщина та сучасні українознавчі студії: матеріали Всеукраїнського наукового онлайн-семінару з участю закордонних учених, присвяченого 120-літтю від народження професора Володимира Кубійовича (1900—1985) (Україна, м. Львів, 17 грудня 2020 р.)*. Львів: Простір-М, 2021. С. 275—284. ISBN 978-617-10-0486-3.
12. Бойко І., Łach J. Генеза, типологія та поширення зрубних сінників У Західних Карпатах у першій половині XX ст. *Народознавчі зошити*. 2021. № 6 (162). С. 1322—1334. DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.06.1322>
13. Бойко І. Традиційне будівництво на лучних салахах в Карпатах (кінець XIX—перша половина XX ст.). *Проблеми збереження і популяризації культурної спадщини: виклики та можливості: Збірник доповідей Другої міжнародно-науково-практичної конференції у Музеї нар. арх. і побуту у Львові ім. Кл. Шептицького. АМР, Музей народної архітектури і побуту у Львові імені Климента Шептицького*. Львів, 2018. С. 25—31.
14. Бойко І.А. Конструкція косы, сенокосення и етнокультурная адаптация украинцев Карпат (кон. XIX — нач. XXI в.). *Этнографическое обозрение*. 2014. № 3. С. 177—185. ISSN: 0869-5415.
15. Бойко І., Лозинський І. Поширення та конструктивні особливості стогу у Карпатах (кінець XIX — середина XX ст.): культурно-екологічний аналіз. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка*, 2018. Вип. 2. Ч. 2. С. 73—80. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12562>
16. Бойко І. Шопи-стаєнки на індивідуальних пасовиськах в Українських Карпатах: екологічний аспект (кінець XIX—XX ст.). *Фортеця: збірник заповідника «Тус-тань»*. Львів: Простір-М, 2018. Кн. 3. С. 331—353.
17. Boiko I., Łach J. Glade farming as a product and a factor in the formation of landscape (using the example of the Boikivshchyna). *Dissertations of cultural landscape commission*. 2020. № 43 (1). Pp. 73—96. DOI: 10.30450/202004.

18. Бойко І., Лях Я. Традиційне сезонне будівництво на землях комплексного використання на Бойківщині (перша половина ХХ ст.). *Народознавчі зошити*. 2021. № 5 (161). С. 1063—1077. DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.05.1063>.
19. Традиційне будівництво на Бойківщині: культурно-екологічний аспект. URL: https://www.academia.edu/90830879/%D0%A2%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5_%D0%B1%D1%83%D0%B4%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%BD%D0%B0_%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%96_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82 (дата звернення 19.11.2022).
20. Бойко І. Бойківський традиційний плуг (спроба кроскультурного аналізу). *Народознавчі зошити*. 2016. № 4. С. 826—838. ISSN 1028-5091.
21. Бойко І.А. Антропогеографические исследования Украинских Карпат и перспективы синтеза географических и этнографических методов работы. Этнос и среда обитания. Москва: ИЭА РАН, 2012. Вып. 3. С. 199—230. ISBN 978-5-4211-0060-7
22. Сливка Р.О. *Геоморфологія Вододільно-Верховинських Карпат*. Львів: Видавничий Центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 152 с.
23. Бойко І. Просторово-господарська специфіка ландшафтів Бойківщини (кінець ХVІІІ ст.). *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2013. Випуск 41. С. 38—49. ISSN 2078-6441.
24. Мельник А. *Українські Карпати: еколого-ландшафтознавче дослідження*. Львів: Львівський національний ун-т імені Івана Франка, 1999. 286 с. ISBN 966-613-002-5
25. Бойко І. Вплив ресурсної бази та системи розселення й природокористування на особливості полонинського будівництва гуцульських сіл Рускаво-Білотисенського межиріччя (ХХ ст.). *Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис*. Вип. 35. Тернопіль, 2017. С. 63—71.
26. Бойко І. Особливості культурно-природних ландшафтів Лемківщини, Бойківщини й Гуцульщини. *Суспільна географія і картографія: наукова спадщина та сучасні українознавчі студії: матеріали Всеукраїнського наукового онлайн-семінару з участю закордонних учених, присвяченого 120-літтю від народження професора Володимира Кубійовича (1900—1985) (Україна, м. Львів, 17 грудня 2020 р.)*. Львів: Простір-М, 2021. С. 263—274. ISBN 978-617-10-0486-3
27. Łach J., Boiko I. Zabudowa polaniarska jako istotny wyróżnik w badaniach nad typologią krajobrazów pasterskich Karpat Zewnętrznych. *TEKA Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych*. Tom 6 (13). S. 207—221. DOI: <https://doi.org/10.31743/teka.5801>
28. Łach J., Boiko I. Protecting the Identity of Sheep-Farming Landscapes in the Outer Carpathians: A Typology, Delimitation and Interpretation. *Landscape Journal*. 2022. Vol. 41. № 2. P. 39—58. DOI: 10.3336B/lj.41.239. ISSN: 0277-2426. e-ISSN: 7553-2704

REFERENCES

- Tsokur, O.S. (Ed.). *Outlines of lectures from the course «Methodology of Scientific Research and Organization of Science»*. Topic 1: concept, content and functions of science. Retrieved from: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/rgf/ped/011-mag-conspect-ped.pdf> (Last accessed: 11.10.2022) [in Ukrainian].
- Trokhymchuk, S.V. (1968). *Changing landscapes of the Sannok-Turka Mountains in the Ukrainian Carpathians during historical time. Dissertation for the degree of Candidate of Geographical Sciences*. Lviv [in Ukrainian].
- Mukha, B. (2017). *Topoclimates of Chornohora: monograph*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv Press [in Ukrainian].
- Sobala, M. (2020). Mountain meadows and glades of the Carpathians — type or element of landscape? The problem of delimitation and typology of pasture landscapes. *Sustainability* (Vol. 12 (9)). 3707. DOI: 10.3390/su12093707. Retrieved from: <https://www.mdpi.com/search?authors=sobala&journal=sustainability&volume=12&issue=9> (Last accessed: 14.05.2022).
- Sobala, M. (2014). Pasture Landscapes in Poland and Europe — selected types, examples and conservation methods. *Dissertations of cultural landscape commission* (Issue 25, pp. 81—98) [in Polish].
- Kopczynska-Jaworska, B. (1967). *Economic and social relations in the traditional culture of the northern Carpathians*. Lodz [in Polish].
- Boiko, I. (2021). Geographical, cultural and ecological analysis of traditional mountain meadowfield farms (salashes) in the Low Tatras. *Human geography and cartography: scientific heritage and modern ukrainian studies Proceedings of All-Ukrainian scientific online seminar with the participation of foreign scientists, dedicated to the 120th anniversary of the birth of Professor Volodymyr Kubiyovych (1900—1985) (Ukraine, Lviv, December 17, 2020)* (Pp. 284—290). Lviv: Prostir-M [in Ukrainian].
- Boiko, I., & Łach, J. (2016). Adaptive strategies of traditional seasonal construction in glades and pastures in the northern Carpathians (end of the 19th — first half of the 20th century). *Materials for Ukrainian ethnology* (Vol. 15, pp. 47—56) [in Ukrainian].
- Allen's Rule. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BE_%D0%90%D0%BB%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0 (Last accessed: 11.15.2022).

- Bergman's rule*. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BE_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0 (Last accessed: 11.15.2022).
- Boiko, I. (2021). Constructive features of flourson traditional field farms (salashes) in western and ukrainian part of Eastern Carpathians (ecological and anthropological analysis). *Human geography and cartography: scientific heritage and modern ukrainian studies Proceedings of All-Ukrainian scientific online seminar with the participation of foreign scientists, dedicated to the 120th anniversary of the birth of Professor Volodymyr Kubyovych (1900–1985) (Ukraine, Lviv, December 17, 2020)* (Pp. 275—284). Lviv: Prostir-M [in Ukrainian].
- Boiko, I., & Lach, J. (2021). Genesis, typology and distribution of log haylofts in the Western Carpathians in the first half of XX century. *The ethnology notebooks*, 6 (162), 1322—1334 [in Ukrainian].
- Boiko, I. (2018). Traditional construction on meadow huts in the Carpathians (end of the XIX th — first half of the XX th century) *Collection of reports of the Second International Scientific and Practical Conference at the Museum of Arch. and life in Lviv named after Cl. Sheptytskyi. LMR: Museum of Folk Architecture and Life in Lviv named after Klymentii Sheptytskyi* (Pp. 25—31) [in Ukrainian].
- Boiko, I. (2014). The structure of scythe, hay mowing, and ethnic-cultural adaptation of Ukrainians of the Carpathians (late XIX th — early XXI th centuries). *Ethnographic review* (Issue 3, pp. 177—185) [in Russian].
- Boiko, I., & Lozynsky, I. (2018). Distinctions and design features of the haystack in the Carpathians (end of XIX — the middle of XX century): cultural and environmental analysis. *Scientific notes of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: History* (Vol. 2, Issue 2, pp. 38—49). Ternopil: Department of TNPU named after V. Hnatyuk [in Ukrainian].
- Boiko, I. (2018). Cattle-sheds on individual pastures in the Carpathian Mountains: an ecological aspect (end of the XIX th — first half of the XX th centuries). *Fortress: a collection of the reserve «Tustan»* (Vol. 3, pp. 331—353). Lviv: Prostir-M [in Ukrainian].
- Boiko, I., & Lach, J., (2020). Glade farming as a product and a factor in the formation of landscape (using the example of the Boikivshchyna. *Dissertations of cultural landscape commission* (Vol. 43 (1), pp. 73—96).
- Boiko, I., & Lach, J. (2021). Traditional seasonal construction on lands of complex use in Boykivshchyna (first half of the XX century) *The ethnology notebooks*, 5 (161), 1063—1077 [in Ukrainian].
- Traditional construction in Boykivshchyna: cultural and ecological aspect*. Retrieved from: https://www.academia.edu/90830879/%D0%A2%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5_%D0%B1%D1%83%D0%B4%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%BD%D0%B0_%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%96_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82 (Last accessed: 19.11.2022).
- Boiko, I. (2016). Boikos' traditional plow (an attempt of cross-cultural analysis). *The ethnology notebooks*, 4, 826—838 [in Ukrainian].
- Boiko, I.A. (2012). Anthropogeographical studies of the Ukrainian Carpathians and prospects for the synthesis of geographical and ethnographic methods of work. *Ethnos and habitat* (Vol. 3, pp. 199—230) [in Russian].
- Slyvka, R.O. *Geomorphology of the Watershed Verkhovyna Carpathians*. Lviv: Publishing Center of LNU named after I. Franka [in Ukrainian].
- Boiko, I. (2013). Spatially-agricultural specific of Boykivshchyna landscapes (the end of XVIII century). *Visnyk of the Lviv University. Series Geography* (Vol. 41, pp. 38—49) [in Ukrainian].
- Melnyk, A. (1999). *Ukrainian Carpathians: Ecological Landscape Studies*. Lviv [in Ukrainian].
- Boiko, I. (2017). The Impact of the Resource Base and the Chosen System of Resettlement and Environmental Management on Construction Features on Polonine Building in Hutsul Villages of Ruskavo-Bilotysensky Water-shed (XX c.). *History of Ukrainian Geography* (Vol. 35, pp. 63—71). Ternopil [in Ukrainian].
- Bojko, I. (2021). Features of the cultural and natural landscapes of Lemkivshchyna, Boykivshchyna and Hutsulshchyna. *Human geography and cartography: scientific heritage and modern ukrainian studies Proceedings of All-Ukrainian scientific online seminar with the participation of foreign scientists, dedicated to the 120th anniversary of the birth of Professor Volodymyr Kubyovych (1900—1985) (Ukraine, Lviv, December 17, 2020)* (Pp. 263—274). Lviv: Prostir-M [in Ukrainian].
- Lach, J., & Boiko, I. (2019). Agro-shepherd buildings as a distinguishing feature of research on the typology and genesis of pastoral landscapes of the Polish-Ukrainian part of the outer Carpathians. *TEKA of the Commission of Polish-Ukrainian Cultural Associations* (Vol. 6 (13) [in Polish].
- Lach, J., & Boiko, I. (2022). Protecting the Identity of Sheep-Farming Landscapes in the Outer Carpathians: A Typology, Delimitation and Interpretation. *Landscape Journal* (Vol. 41 (2), pp. 39—58).